

Musiał, Grażyna

Alojzy Melich - życie i praca

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 48/1-2, 57-82

2003

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Grażyna Musiał
Akademia Ekonomiczna
im. Karola Adamickiego
Katowice

*Wielce Szanownemu
Panu Profesorowi
Alojzemu Melichowi
w darze w osiemdziesiątą
piątą rocznicę urodzin*

ALOJZY MELICH – ŻYCIE I PRACA

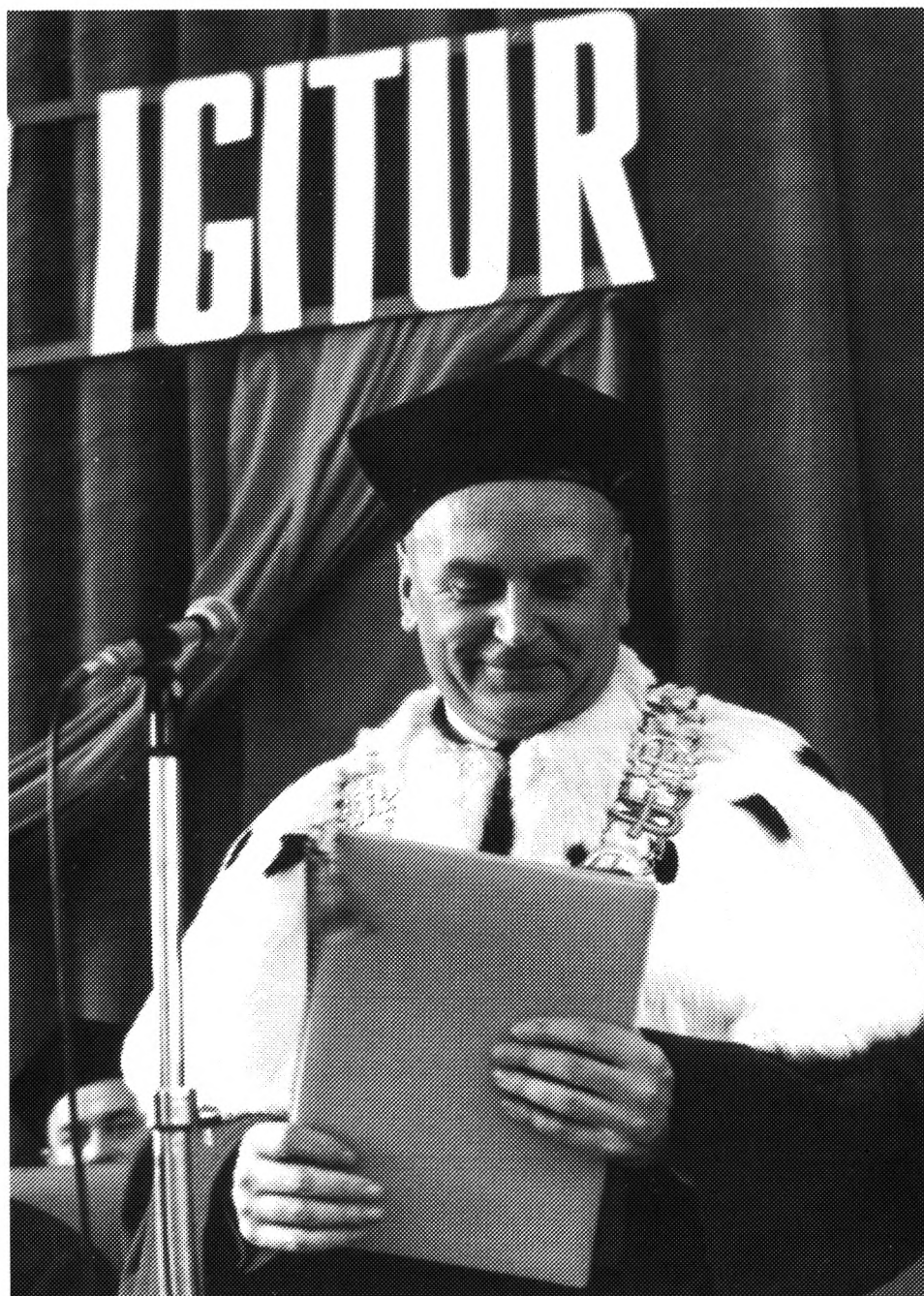
Odpowiednią okazją do pisania o uczonych i ich dokonaniach są rocznice i jubileusze. Niniejszy szkic jest poświęcony życiu i twórczości Profesora Alojzego Melicha, ekonomisty o uznanej pozycji naukowej, autora znakomitych i ważnych dzieł w dziedzinie ekonomii, nauczyciela i wychowawcy kolejnych pokoleń polskich ekonomistów, osobie, która skupiła wokół siebie znaczne grono uczniów i współpracowników. Kompozycja tego opracowania wzorowana jest na niedościgłej *Historii filozofii*, pióra Władysława Tatarkiewicza napisanej według schematu: życie, pisma, poprzednicy, poglądy, rozwój, zestawienie. Opracowanie zawiera informacje biograficzne, prezentację twórczości naukowej, wzmiankę o uczniach i kontynuatorach oraz wykaz dzieł Melicha.

INFORMACJA BIOGRAFICZNA¹

Alojzy Paweł Melich urodził się 7 czerwca 1918 r. w Gliwicach jako syn Ignacego i Marii z domu Jończyk. Ojciec zajmował stanowisko urzędnika kolejowego. Po plebiscycie śląskim rodzina Melichów zamieszkała w Katowicach. Do szkoły średniej Alojzy Melich uczęszczał w Mysłowicach. Było to Państwowe Gimnazjum im. Tadeusza Kościuszki, które ukończył zdając egzamin maturalny w 1937 r. W tym samym roku rozpoczął naukę w prywatnym Wyższym Studium Nauk Społeczno-Gospodarczych w Katowicach na Wydziale Organizacji Przemysłu. Studia przerwał wybuch II wojny światowej. Przez cały okres wojny Melich przebywał w Katowicach, gdzie pracował w Banku Gospodarstwa Krajowego, a następnie w hurtowni tekstylnej na stanowisku głównego księgowego. Po wojnie ukończył przerwane studia w Wyższym Studium Nauk Społeczno-Gospodarczych w Katowicach. W 1949 r. przeniósł się na studia w Akademii Handlowej w Krakowie, gdzie w 1950 r. uzyskał magisterium. W 1945 r. Melich rozpoczął pracę zawodową w Zjednoczeniu Przemysłu Cynkowego w Katowicach, gdzie był kierownikiem Sekcji Upaństwowienia Przemysłu do 1950 r. W tym samym roku podjął pracę naukowo-dydaktyczną w Wyższej Szkole Ekonomicznej (od 1974 r. Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamieckiego) w Katowicach, pozostając jednocześnie radcą ekonomicznym polskiego przemysłu metali nieżelaznych.

Profesor Melich pracuje w Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamieckiego nieprzerwanie do chwili obecnej, pomimo przejścia na emeryturę w 1988 r. Pracę na Uczelni rozpoczął jako zastępca profesora w Katedrze Ekonomiki Przemysłu. Następnie w latach 1964–1988 pełnił funkcję Dyrektora Instytutu Ekonomii Politycznej. Obecnie, jako emerytowany pracownik nauki jest zatrudniony w Katedrze Finansów, w Zakładzie Międzynarodowych Stosunków Finansowych. Stopień doktora nauk ekonomicznych uzyskał w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Katowicach w 1960 r. na podstawie dysertacji doktorskiej (I.1.) *Płace, ich organizacja i struktura na przykładzie kopalnictwa rud metali nieżelaznych* napisanej pod kierunkiem naukowym prof. Mariana Franka. Cztery lata później Melich uzyskał stopień naukowy doktora habilitowanego na podstawie rozprawy (I.5.) *Teoretyczne i praktyczne problemy płacowe we współczesnym kapitalizmie*. Kolokwium habilitacyjne odbyło się w dzisiejszym Uniwersytecie Gdańskim. W 1960 r. Melich został docentem. W 1964 r. Rada Państwa nadała Melichowi tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego, a w 1972 profesora zwyczajnego.

Zgromadzenie Ogólne Polskiej Akademii Nauk powołało Melicha w 1971 r. na członka korespondenta PAN. W tym samym roku Uniwersytet M. Lutra w Halle – Wittenberg w Niemczech nadał mu tytuł *doctora honoris causa*.

Ryc. 1. Alojzy Melich

W Akademii Ekonomicznej im. Karola Adameckiego w Katowicach Melich pełnił w latach 1954–1962 funkcję prodziekana Wydziału Przemysłu oraz piastował w latach 1965–1975 godność Rektora Uczelni.

Alojzy Melich był w latach 1975–1985 członkiem Prezydium Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. W tym okresie pełnił jednocześnie funkcję Przewodniczącego Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Katowicach. W latach 1974–1983 był Przewodniczącym Komitetu Problemów Pracy i Polityki Społecznej, a w latach 1971–1980 zastępcą Przewodniczącego Komitetu Nauk Ekonomicznych PAN. W latach 1964–1968 był wiceprzewodniczącym Śląskiego Instytutu Naukowego w Katowicach, a w latach 1983–1990 redaktorem prac nad Encyklopedią Górnośląską. Przez wiele lat pełnił funkcję członka zarządu Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego w Katowicach. Uczestniczył też w pracach wielu rad naukowych, redakcyjnych, nieraz jako przewodniczący.

Melich był przez 5 lat przewodniczącym Sekcji Ekonomicznej Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej do Spraw Kadr Naukowych przy Prezesie Rady Ministrów oraz członkiem jej Prezydium. Recenzował liczne przewody profesorskie.

Był posłem na Sejm w latach 1972–1980, pełniąc funkcję zastępcy Przewodniczącego Komisji Planu Gospodarczego, Budżetu i Finansów.

Obecnie pełni funkcję wiceprezesa Górnośląskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk im. W. Roździeńskiego w Katowicach.

Pod kierunkiem profesora Melicha obroniono blisko 700 prac magisterskich i 15 prac doktorskich.

POPRZEDNICZY

Melich uznaje za swoich poprzedników i nauczycieli, którym wiele zawdzięcza, profesorów S. Bieńkowskiego z Akademii Handlowej w Krakowie, M. Franka z Uniwersytetu Warszawskiego oraz profesora F. Abba z Uniwersytetu im. Goethe'go we Frankfurcie nad Menem, od których przejął zainteresowanie problematyką płac i podziału we współczesnej gospodarce.

POGLĄDY ALOJZEGO MELICHA

Z licznych książek, artykułów i wystąpień Melicha wyłania się portret uczonego, którego zainteresowania koncentrują się głównie na problemach teorii, polityki i techniki płac, zasad gospodarowania i rachunku ekonomicznego, społecznych aspektów ekonomii. Problemy te w twórczości Melicha nieustannie przeplatają się, tworząc imponującą nierozdzieloną całość myślową. W 1962 r. opublikował on książkę (I.3.) *Teoria i technika płac*. Fakt ten oznacza nie tylko

zapoczętkowanie badawczych poszukiwań autora w zakresie ekonomii, ale zarazem wytycza merytoryczny kierunek dalszych przemysłów.

Najbardziej oryginalnymi i obszernymi pracami są książki (I.7.) *System płac w kapitalizmie*, (I.21.) *Problemy podziału dochodów na przykładzie RFN* oraz syntetyczne i twórcze prace (I.22.) *Společne cele gospodarowania*, (I.15.) *Společna funkcja płac*, jak również (I.14.) *Rachunek ekonomiczny w socjalizmie*. *Podstawy teorii racjonalnego gospodarowania*, (I.26.) *Podstawy teorii gospodarowania*, (I.24.) *Efektywność gospodarowania. Istota – warunki – metody*. Istotne osiągnięcia Melicha są zawarte w książce (I.27.) *Sprawiedliwość a gospodarowanie w zakładzie pracy*. Oddzielny blok tematyczny stanowią rozważania przedstawione w książkach (I.17.) *Technika płac i kierunki jej usprawnienia*, (I.4.) *Praca i płaca w przemyśle*, (I.12.) *Zatrudnienie i płaca w hutnictwie żelaza* i w innych opracowaniach.

1. Teoria płac. W ujęciu Melicha teoria płac stanowi system uogólnionych twierdzeń nauki w dziedzinie płac i jest zrozumiała tylko w ścisłym związku z założeniami ekonomii. W tym sensie teoria płac jest integralną częścią teorii ekonomii. Teoria płac zajmuje się wyjaśnianiem płacy jako kategorii ekonomicznej, badaniem związków pomiędzy płacą a innymi kategoriami ekonomicznymi, na które płaca oddziałuje oraz ustalaniem praw naukowych w odniesieniu do płac. Charakteryzując płacę jako kategorię ekonomiczną, Melich twierdzi, że kategoria ta związana jest z kategorią pracy, a jej zasadniczą cechą jest sprzedaż siły roboczej na pewien określony czas, w którym człowiek pozostaje do dyspozycji pracodawcy. Warunki płacy są określone w umowie o pracę. Książka (I.7.) *System płac w kapitalizmie* jest próbą całościowego ujęcia problemu płac. Melich rozwija teorię płac w ścisłym związku z dorobkiem nauki światowej z tego zakresu. Przytoczona wcześniej praca Melicha jest z wielu względów pionierska. Po pierwsze, ze względu na zakres podjętej w niej problematyki obejmuje: a) charakterystykę rozwoju teorii płac do lat 70. XIX w. (I okres), b) charakterystykę rozwoju teorii płac od lat 70. XIX w. do połowy lat 30. XX w. (II okres), c) współczesne teorie płac. Po drugie, ze względu na wskazanie oryginalnych perspektyw badawczych dla rozpraw z zakresu płac w ekonomii jako dziedzinie nauki.

Teoria płac Melicha jest głęboko osadzona w ekonomii nowożytnej (odnosi się to do I okresu rozwoju teorii płac i częściowo do II okresu) oraz ekonomii współczesnej. Charakteryzując rozwój poglądów na temat płac do 1870 r., Melich nawiązuje do osiągnięć takich myślicieli, jak: W. Petty (1613–1687), A. Smith (1723–1790), D. Ricardo (1772–1823), K. Marks (1818–1883), J. S. Mill (1806–1873) czy J. B. Say (1772–1832). Jeżeli chodzi o dalszy rozwój poglądów na temat płac, przypadający na lata 1871 – 1935, Melich sięga do dorobku m.in. takich autorów, jak: C. Menger (1840–1921), E. Böhm – Bawerk (1851–1914), J. B. Clark (1847–1938), W. S. Jevons (1835–1882), L. Walras (1834–1910)

czy A Marshall (1842–1924). Współczesny etap rozwoju teorii płac uwzględnia ustalenia głównie Alvina Hansena, J. M. Keynes'a, M. Kaleckiego. Teoria płac Melicha wyrasta z inspiracji wielu nurtów ekonomii, poczynając od klasycznego i marginalistycznego. W jego teorii płac znajduje odzwierciedlenie to, co było racjonalne w dokonaniach dawnych i współczesnych uczonych. O ile wcześniej upatrywali oni (klasycy ekonomii, K. Marks) w płacach przede wszystkim element podziału dochodu narodowego, zaś pracę traktowali jako źródło wartości i poszukiwali obiektywnych podstaw stanowienia płac, o tyle później widzieli oni (np. marginaliści) w płacach element kosztu tworzącego wartość we współdziałaniu z innymi czynnikami i wyjaśniali płacę jako kategorię ekonomiczną w świetle teorii krańcowej produktywności.

Melich wyróżnia trzy typy teorii płac. Są to: teorie towarowe, instytucjonalne oraz funkcjonalne. Ponadto wyodrębnia on teorie marginalistyczne i traktuje je jako odmianę teorii towarowych. Pierwszy typ teorii płac koncentruje się na wyjaśnianiu wpływu sił określających poziom płac, a występujących po stronie zarówno podaży, jak i popytu na pracę. Popyt na pracę reaguje w mniejszym stopniu na zmiany w płacach. Jest mniej elastyczny w krótkich niż w długich okresach. Drugi typ teorii płac sprowadza się do badania roli czynników instytucjonalnych (państwa i związków zawodowych) w ustalaniu poziomu płac. Trzeci typ teorii wyjaśnia związki funkcjonalne występujące pomiędzy płacami a innymi kategoriami ekonomicznymi. Głównym przedmiotem badań tych teorii pozostają związki zachodzące pomiędzy płacami a zatrudnieniem / bezrobociem / oraz płacami a inflacją. Podstawą marginalistycznych teorii płac jest twierdzenie, głoszące że w warunkach doskonałej konkurencji, w stanie równowagi, każdy czynnik produkcji, otrzymuje wynagrodzenie równe jego krańcowej produktywności. Marginalne teorie płac, z uwagi na subiektywne tłumaczenie wartości, odmiennie ujmują istotę płacy od pozostałych teorii. Płaca jest definiowana jako wynagrodzenie czynnika za jego usługi stosownie do osiągniętej produktywności krańcowej. Stawka płac ustalana jest na podstawie wartości netto krańcowego produktu pracy.

Rozpatrując zagadnienie teoretycznej płaszczyzny odniesienia, z punktu widzenia której należałoby stanowić płace, Melich dostrzegł, że zmieniły się warunki, w ramach których koncepcja krańcowej produktywności czynników produkcji zachowuje swą moc wyjaśniającą. Współczesne modele struktur rynkowych posiadają cechy typowe dla modeli rynku niedoskonałego. Melich wskazuje na stosowne wypowiedzi J. Robinson, E. H. Chamberlina, A. C. Pigou, K. W. Rothschilda, B. i S. Webbów i innych. Pierwsi dwaj wprowadzili termin „konkurencja niedoskonała” jako narzędzie pojęciowo-teoretyczne służące identyfikacji stopnia niedoskonałości modeli struktur rynkowych. Wzrost stopnia niedoskonałości struktur rynkowych rzutuje na zmiany treści kategorii ekonomicznych, np. płacy. W związku z tym Melich pisał: „Wprawdzie dziś już nikt na serio nie twierdzi, że we współczesnym kapitalizmie panuje wolna konkurencja,

gdyż na rynku wystąpiły nowe zjawiska, jak monopole, oligopole, interwencja państwa, ale nie przeszkadza to widać, aby na terenie płac utrzymywała się nadal ta wysoce abstrakcyjna koncepcja mająca swe źródła w rynku wolnokonkurencyjnym” (I.7., s. 96.). Wobec koncepcji krańcowej produktywności sformułował uwagę, że „[...] omawiana koncepcja, jako mogąca mieć zastosowanie w warunkach wolnej konkurencji, nie nadaje się do tłumaczenia płac w dobie obecnej, kiedy istnieje tzw. niedoskonały rynek” i utrzymywał, że „[...] ma ona charakter statyczny, zakładający niezmiennność techniki, sposobu bycia, zaangażowanych kapitałów, co sprzeczne jest z rzeczywistością” (I.7., s. 100.).

Z powyższego wynika, że Melich odrzuca marginalistyczne teorie płac i wysuwa wobec nich zarzut, że są one sztuczne i abstrakcyjne, stanowią wyraz ucieczki od faktów i racjonalnego rozumowania, nie dostrzegają różnic występujących pomiędzy rynkiem pracy a rynkami towarowymi oraz nie odzwierciedlają nowych zjawisk, które wystąpiły w strukturach rynkowych XX w.

Przegląd różnorodnych teorii płac rozwijanych w literaturze doprowadził Melicha do przewartościowania w świetle badanych teorii poglądów na temat istoty płacy jako kategorii ekonomicznej. Przy bardziej pogłębionej analizie okazało się, że szeroko rozpowszechnione teorie marginalistyczne nie prowadzą do konkluzywnych rozstrzygnięć na odcinku płac, toteż należy sięgnąć do arsenału teorii przyjmujących inne, bardziej realistyczne, założenia. Skoncentrowanie uwagi na zagadnieniach płac w płaszczyźnie teoretycznej skłoniło Melicha także do sformułowania twierdzenia, że polityka płac rozwija się bez teorii płac. Tytuł jednego z rozdziałów jego książki brzmi nawet: *Polityka płac bez teorii płac* (I.21., s. 131.). Wydaje się, że tytuł ten oddaje najtrafniej ocenę teorii płac i sytuacji w zakresie polityki płac. Z pism Melicha daje się wydedukować, że niedowład teorii płac wynika stąd, że od początku teoria ta nie była teorią płac, ani żadną teorią rynku pracy, a jedynie nakierowaną na rynek pracy teorią ceny.

W dorobku naukowym Melicha problematyka płacowa składa się z trzech części: teorii płac, polityki płac i techniki płac. Polityka płac określa środki i metody, które w zakresie płac należy stosować w praktyce, aby osiągnąć cele wyznaczone przez politykę gospodarczą. Technika płac skupia się na instrumentach polityki płacowej w praktyce gospodarczej przedsiębiorstw i analizuje je przez pryzmat skuteczności w realizacji celów mikroekonomicznych. Oryginalnym wkładem Melicha do rozwoju wiedzy naukowej na temat płac jest skonstruowany przez niego system płac zespołowych (połączenie płac indywidualnych z premią grup powiązanych wzajemnie więzią technologiczną) łącznie z nowoczesnym kompleksowym systemem oceny prac. System płac stosunkowych został zweryfikowany w praktyce gospodarczej i znalazł zastosowanie w wielu przemysłach: górnictwym, hutniczym, chemicznym, materiałów ogniotrwałych, w cementowniach, przedsiębiorstwach budowlano-montażowych oraz handlu, a także w innych przedsiębiorstwach (I.28.).

2. Teoria podziału. Według Melicha teoria podziału obejmuje większą klasę zjawisk aniżeli teoria płac w ramach ekonomii jako dziedziny nauki. Teoria podziału budzi wiele zainteresowania, gdyż dotyczy całokształtu zjawisk i procesów ekonomicznych oraz zależności pomiędzy nimi przesądzających o podziale tak czynników produkcji, jak i wytworów pracy ludzkiej. Teoria podziału dotyka samego sedna (a nie obrzeży czy sfer granicznych) ekonomii. Autor zerwał z dotychczasowym ujęciem teorii podziału traktującym tę teorię jako sumę teorii płac, zysków i cen. Kwestię podziału można rozpatrywać dwojako: (1) jako podział rzeczowych i osobowych czynników produkcji na poszczególne działy gospodarki narodowej i branże; (2) bądź jako podział wyników pracy (dochodów) pomiędzy uczestników procesów wytwórczych. W związku z dokonanym rozróżnieniem mówi się o podziale strukturalnym i o podziale funkcjonalnym. Melich rozwinął zagadnienia teorii i polityki podziału w układzie funkcjonalnym. Poza zakresem teorii podziału w powyższym ujęciu pozostają problemy strukturalnej strony podziału rzeczowych składników dochodu narodowego. Teoria podziału ma na celu wyjaśnianie, jak dzieli się produkt społeczny pomiędzy poszczególne osoby, grupy, warstwy społeczne, a także ma ona na celu wyjaśnienie, jakie czynniki determinują ten podział oraz jakie trendy rozwojowe występują w podziale. Wiele trudnych i złożonych problemów składa się na to, że odczuwa się niedosyt z dotychczasowego rozwoju teorii podziału i postępu w tej dziedzinie.

Według Melicha nauka o podziale ma jeszcze przed sobą do rozwiązania wiele sprzeczności (I.21., s. 14.). Sprzeczności, na które wskazuje Melich, dotyczą jednego z podstawowych problemów we współczesnej gospodarce, a mianowicie relacji pomiędzy zyskami i płacami oraz kwestii, jak dzielić bardziej prawidłowo wypracowany przez społeczeństwo produkt. Pojawia się jednak następne pytanie: co to znaczy bardziej prawidłowy podział albo czy podział bardziej prawidłowy to podział bardziej sprawiedliwy? Można postulować zmniejszanie rozpiętości pomiędzy zyskami a dochodami z pracy w imię realizacji idei sprawiedliwości społecznej i indywidualnej, ale równocześnie należy mieć na uwadze, że wzrost gospodarczy wymaga odpowiedniego stopnia koncentracji majątkowej, skłonności do inwestowania. Z kolei ów stopień koncentracji majątkowej czy owa skłonność do oszczędzania zależą od wielkości zysków w sektorze prywatnym. Powyższe rozumowanie tylko na pozór przypomina pętlę logiczną. W istocie u podstaw niniejszego rozumowania leżą uprzednie rozstrzygnięcia co do tego, czy teorią sterującą działalnością ekonomiczną jest liberalizm ekonomiczny, głoszący że tylko wolna gospodarka rynkowa zapewnia sprawiedliwy podział bez szkody dla wzrostu gospodarczego, czy też należy przyznać, że cele podziału są autonomiczne, a więc w pewnej mierze nadrzędne w stosunku do celów ekonomicznych, którym winna się podporządkować gospodarka. Z powyższego widać, że problematyka podziału jest integralnie związana z proble-

matyką celów gospodarowania, oraz zagadnieniem sprawiedliwości w procesie gospodarowania. W dorobku naukowym Melicha znajduje czytelnik oddzielne monografie poświęcone każdemu z wymienionych zagadnień oraz liczne studia i opracowania na ten temat (I.15., I. 22., I. 27., II. 49.).

Melich porównał założenia polityki podziału z praktycznymi działaniami na przykładzie gospodarki RFN, aby dociec, jak kształtują się dochody z kapitału w stosunku do dochodów z pracy. Porównanie założeń polityki podziału z praktyką podziału okazało się bardzo pouczające. Polityka podziału jest fragmentem polityki gospodarczej i jako taka jest podporządkowana bieżącym tendencjom artykułowanym przez ośrodki polityczne zmierzające do realizacji swoich własnych celów. Biorąc pod uwagę triadę pojęć z zakresu podziału: teoria – polityka – praktyka, to polityka podziału powinna tworzyć pomost pomiędzy teorią a praktyką. Polityka podziału wykorzystuje jako kategorie analityczne pojęcia: dochody z działalności przedsiębiorstw i majątku, dochody z pracy niesamodzielnej. Kryterium podziału stanowi posiadanie majątku, a nie tylko kapitału. Dochody z działalności przedsiębiorstw obejmują dochody z kapitału, dochody z posiadanego majątku, dochody pochodzące z pracy (chłopów, rzemieślników, wolnych zawodów). Dochody z pracy niesamodzielnej to dochody z pracy najmniejszej.

Powyższy podział opiera się na przekonaniu, że każdy dochód z majątku stanowi jednolity w swej istocie zysk. Zrównaniu ulega zysk kapitalisty i zysk drobnego producenta. Są to kategorie podobne tylko pod względem formy zewnętrznej, a różne pod względem treści wewnętrznej. Porównując politykę podziału z praktyką podziału w celu poznania, jak kształtują się dochody z kapitału w relacji do dochodów z pracy, Melich stwierdził, że dane statystyczne odnoszące się do zysków nie są ani pełne, ani wyczerpujące. Publikowane dane statystyczne ujmuje zyski brutto z przedsiębiorstw i majątku jako sumę zysku kalkulowanego i zysku brutto z majątku. Natomiast nie zalicza się do zysków następujących pozycji: 1) dochodów z procentów prywatnych gospodarstw; 2) oprocentowania kapitałów; 3) premii za ryzyko. Co prawda nie wszystkie dochody z procentów odnoszą się wyłącznie do osób otrzymujących zyski, część z nich dotyczy również pracowników niesamodzielnych. Aby rozwiązać ten dyktando przy obliczaniu zysków całkowitych stosuje się praktykę, że wlicza się do nich tylko 50% dochodów z procentów prywatnych gospodarstw domowych. Melich zbadał, jak kształtowały się zyski brutto w gospodarce RFN, w sektorze prywatnym, w porównaniu z wielkością dochodu narodowego w okresie od roku 1950 do 1974. Okres dwudziestopięcioletni uważa się za wystarczająco długi, aby wnioski z badania można było uznać jako istotne. Udział zysków w dochodzie narodowym RFN wynosił w 1950 r. – 41,6%, a w 1974 r. – 28,6%. Udział ten w ciągu badanego okresu zmniejszył się prawie o 1/3. Gdy jednak skoryguje się kwotę zysków przez wyeliminowanie wpływu zmian strukturalnych (jako podstawę porównań przyjmuje się liczbę otrzymujących zyski w 1960 r.),

to wówczas te skorygowane wielkości pozwolą na sformułowanie odmiennych wniosków. Okazuje się, że udział zysków w 1974 r. wzrósł w porównaniu z rokiem 1950 o 5,5%, a nie obniżył się o 1/3. Podobnie ma się rzecz z kategorią zysków całkowitych. Zgodnie z zasadą klasyfikowania zysków wyżej przedstawioną i sposobem ich liczenia, okazuje się, że zyski całkowite rosną szybciej niż to ujmuje oficjalne statystyki. W latach 1950 – 1973 wzrosły one 7, 8-krotnie, podczas gdy zyski wykazane przez statystykę wzrosły w tym czasie 6, 7-krotnie. W ten sposób pomniejsza się faktycznie zyski, gdyż różnica w 1950 r. wynosiła 17%, a w 1973 r. – 36,5%.

W RFN szerzono swego czasu przekonanie o tym, że dokonała się rewolucja w zakresie dochodów. Sugerowano, że w obrębie dochodów nastąpiły korzystne przesunięcia w relacjach dochodów z zysku w stosunku do dochodów z pracy na korzyść tych ostatnich. Melich podjął próbę zweryfikowania tego twierdzenia. Udział zysków w dochodzie narodowym w RFN w 1950 r. wynosił 41,6%, a w 1973 r. zmniejszył się do 30,7%. Równocześnie udział osób otrzymujących zyski do ogółu osób zarobkujących zmniejszył się w tym czasie z 31,5% do 15,1%. Okazało się, że dochody z zysków w badanym okresie wzrastały pomimo spadku ich udziału w dochodzie narodowym, a to wskutek zmniejszenia się liczby osób otrzymujących zyski, inaczej mówiąc wzrosły zyski indywidualne. Z innych badań statystycznych wynikało, że płace wzrastały znacznie wolniej w analogicznym okresie niż przeciętne zyski. A więc, względna sytuacja majątkowo-dochodowa osób otrzymujących dochody z zysków polepszyła się (a nie pogorszyła) w stosunku do osób otrzymujących dochody z płac.

3. Teoria gospodarowania. Melich wyraża przeświadczenie, że są podstawy uzasadniające stworzenie w obrębie ekonomii jako dziedziny nauki – nowej subdziedziny tej nauki – teorii gospodarowania. Istnieje bowiem pokaźny materiał doświadczenia, który może stanowić dobry punkt wyjścia do powstania i rozwoju teorii gospodarowania. Zadaniem teorii gospodarowania powinno być dopracowanie teoretycznych podstaw gospodarowania, sprecyzowanie tez o racjonalności gospodarowania, zajęcie stanowiska w kwestii charakteru ocen (wartości w sensie aksjologicznym) w tej subdziedzinie nauki.

Gospodarowanie jest szczególnym rodzajem działalności ludzkiej i występuje razem z innymi rodzajami działań. Gospodarowanie polega na wyborze konkretnych celów, środków i metod gospodarowania oraz na prawidłowym motywowaniu ludzi do realizacji tych celów. Melich twierdzi, że: „Gospodarowanie jest świadomym aktem wyboru podmiotu gospodarującego dotyczącym rozdziału ograniczonych środków między różne, liczne, konkurujące ze sobą, a nawet wzajemnie się wykluczające cele” (I.26., s. 25.). Trzeba zaznaczyć, że ograniczoność środków, o której mowa wyżej, ma charakter względny. Ograniczoność nie oznacza jedynie nieczęstości występowania. Punktem, do którego odnosi się

pojęcie ograniczoności, jest zapotrzebowanie, a ściślej popyt. Tylko względem niego można mówić, że dobro posiada cechę ograniczoności.

W dorobku Melicha jest zawartych wiele twierdzeń, z których daje się odtworzyć ze wszech miar interesującą matrycę pojęciową teorii gospodarowania. Wiodącym pojęciem tej teorii jest pojęcie racjonalności. Melich wprowadził termin „racjonalność idealna”, przez który rozumie on punkt wyjścia w poszukiwaniu zjawisk, które przesądzają o występowaniu odchyień między rzeczywistością a jej pożądanym kształtem. Jasne i precyzyjne określenie racjonalności gospodarowania nie jest sprawą prostą, chociaż jest to teza nie podzielana do końca przez wszystkich ekonomistów. Na przykład, ekonomiści ze szkoły neoaustriackiej, L. Robbins czy Ludwig von Mises, przyjmowali założenie o racjonalności działań ludzkich i traktowali je jako twierdzenie *a priori* prawdziwe. Melich zajmuje odmienne stanowisko teoretyczne. W analizie racjonalności pomocne są dwa abstrakcyjne pojęcia gatunkowe: racjonalność formalna i racjonalność materialna, które przesądzają o racjonalności całego działania. Formalnie racjonalnym nazywa się gospodarowanie w tej mierze, w jakiej zasadnicze dla każdej racjonalnej gospodarki działania można wyrazić w ujęciu liczbowym, rachunkowym. Pojęcie racjonalności formalnej okazuje się względnie jednoznaczne przynajmniej w tym sensie, że forma pieniężna stanowi najlepszy wyraz tej formalnej, jednoznacznie uchwytniej policzalności. Pojęcie racjonalności materialnej oznacza stopień, w jakim potrzeby określonych grup ludzi (wszystko jedno jak rozgraniczanych), za sprawą dóbr materialnych będących efektem działalności gospodarczej, są kształtowane przez pewne (dowolne) wartościujące postulatory, z punktu widzenia których działanie gospodarcze było, jest lub może być rozważane. Te wartościujące postulatory są bardzo zróżnicowane. W tym sensie pojęcie materialnej racjonalności jest wieloznaczne. Liczba możliwych tu, i w tym sensie racjonalnych, kryteriów wartości jest nieograniczona i wcale nie jest ona jednoznaczna. Chodzi o takie kryteria wartości, jak: etyczne, estetyczne, egalitarne i inne. Jest to tylko jedna grupa wartości w zróżnicowanym zbiorze wartości. Nic nie stoi na przeszkodzie, aby z punktu widzenia tych wartości oceniać nie tylko cele, ale ponadto zasady gospodarowania, jak i środki gospodarowania, o czym należy stale pamiętać.

Melich przytacza opinię Oskara Langego w kwestii racjonalności gospodarowania. Lange wykluczał możliwość określania racjonalności samych celów i podzielał dość rozpowszechniony w jego czasach pogląd o niemożliwości naukowego wartościowania celów gospodarowania. Uznawał natomiast potrzebę analizy procesu gospodarowania z punktu widzenia racjonalności rzeczowej, wynikającej z wykorzystania praw ekonomicznych. Tym sposobem Lange unikał nazwania samych celów racjonalnymi. Z kolei Melich uważa, że nauka ekonomii powinna dopracować się sprawnych metod samego określania celów. Za pomocą systemu wartościującego dokonuje się oceny stopnia racjonalności

przyjętych celów. W aspekcie różnych systemów wartości, różna okazuje się interpretacja treści gospodarowania. Natomiast bez oceny celów, a także środków, metod i wyników teoria gospodarowania przekształca się w teorię podejmowania decyzji, albo też teorię skutecznego działania. Melich przestrzega przed pospieszonym formułowaniem w nauce ekonomii ocen uogólniających, gdyż systemy wartościujące nie mają charakteru ahistorycznego, odnoszą się one zawsze do danych warunków społeczno-kulturowych. „Należy więc raczej unikać – pisze on – porównań w kwestii globalnej racjonalności o charakterze międzyustrojowym i między-systemowym, bez uwzględniania odmiennej struktury celów w obu tych ujęciach. Oczywiście porównania są możliwe, ale nie we wszystkich przypadkach w sposób bezpośredni i zawsze z dużą ostrożnością” (I.26., s. 39.).

Melich uważa, że ekonomia jako nauka społeczna jest uwikłana w toczące się dyskusje, spory i polemiki na temat statusu naukowego sądów wartościujących, jakie od lat toczą się w literaturze. Jedni twierdzą, że sądy wartościujące nie mają charakteru naukowego. Mogą one być w tym samym stopniu prawdziwe, jak i fałszywe. Drudzy argumentują, że nauka, a w szczególności nauki społeczne, nie mogą się w ogóle rozwijać bez sądów wartościujących. Zagadnienia wartości są obecne w filozofii i nauce. Zajmowali się nimi na przykład, Max F. Scheler, czy Leszek Nowak w filozofii, a w ekonomii przedstawiciele szkoły szwedzkiej. Nowak objaśnia, że badacz powinien stosować procedury uzasadniania w takim samym stopniu do ocen, jak i twierdzeń pozaocennych. Wtedy wybór tej czy innej oceny jest uzależniony od argumentów natury poznawczej, a nie od twierdzeń, z którymi badacz akurat utożsamia się bądź solidaryzuje. Melichowi odpowiada podejście poznańskiego metodologa, Leszka Nowaka. Melich twierdzi, że perspektywa poznawcza nakreślona przez Nowaka o potrzebie poddania analogicznym procedurom uzasadniającym twierdzeń ocennych i pozaocennych, jest interesująca.

Wracając do statusu ocen w ekonomii jako dziedzinie nauki Melich wskazał na dokonania ekonomii dobrobytu, która wyprowadza z indywidualnych funkcji preferencji konsumenta społeczne funkcje preferencji. Problem agregacji rozwiązuje ona na mocy twierdzenia, które przesuwa do założeń, że wszystkie jednostki (indywidualne podmioty) są do siebie podobne i mają zatem taką samą funkcję użyteczności. Melich odstąpił dotąd milcząco przyjmowane założenia tej ekonomii, umożliwiające agregację funkcji preferencji, które trudno uznać, jego zdaniem, za zasadne, a tym bardziej za udane.

Teoria gospodarowania rozpatruje proces gospodarowania w skali społecznej. Jej podstawowym przedmiotem jest system gospodarowania, który składa się z wielu podsystemów, o większym lub mniejszym zakresie działania. Powstaje do rozstrzygnięcia problem, który jest istotny dla dalszego rozwoju tej teorii. Chodzi mianowicie o to, czy racjonalność systemowa jest sumą racjonalności indywidualnej. Trudności powstałe w związku z tym problemem dostrzegł

Melich. Zasady racjonalnego działania i rachunek ekonomiczny są tylko instrumentami, które spełniają wymagania racjonalności formalnej. Samo stosowanie tych zasad nie oznacza racjonalności systemowej, gdyż zależy ona od przyjętej struktury celów i systemów wartości, które mogą być zróżnicowane. Teoria gospodarowania, którą rozwija Melich, opiera się na bogatym materiale empirycznym, jaki przedstawił on w wielu publikacjach naukowych (I.11., I.14., I.22., I.24.).

4. Aspekty społeczne ekonomii. Kultura ekonomiczna. Dość powszechnie kojarzy się gospodarowanie z racjonalną kalkulacją i wymiernością pieniężną rozwiązań postulowanych przez ekonomistów. Natomiast Melich w swoich dociekaniach naukowych rozkłada równomiernie akcent na badanie zarówno faktów ekonomicznych, jak też na dostrzeganie spraw ludzkich przez pryzmat owych faktów. Ekonomia rozwijana przez niego nosi silne humanistyczne zabarwienie. Melich dobitnie podkreśla, że analiza zagadnień podziału, struktury płac, a nade wszystko dochodów pozapłacowych dostarcza materiału do oceny sytuacji majątkowo-dochodowej pracowników i ich rodzin oraz formułowania uzasadnionych opinii o odczuciach społecznych, które powstają na tle udziału w podziale. Odczucia te świadczą o tym, że choć założenia polityki podziału są jasno sprecyzowane, nie są one jednak realizowane w praktyce w taki sposób, aby odpowiadało to poczuciu sprawiedliwości. Prowadzi to do powstawania sytuacji spornych i konfliktowych. Przyjmując że wyniki pracy mają być podstawą różnicowania dochodów, prestiżu i pozycji społecznej, nie rozwiązuje się podstawowego dylematu co do rozpiętości tych różnic. Zróżnicowanie dochodów może powstawać pod wpływem natury (aspektów biologicznych), a także pod wpływem czynników społecznych i kulturowych, przy czym czynniki społeczne mają szczególną tendencję do utrwalania się. Rodzi się pytanie: jak daleko idące zróżnicowanie dochodów może uzyskać społeczną akceptację? Odpowiedź na to pytanie nie jest prosta. Z jednej strony pielęgnuje się przekonanie, że odczucie nierówności upokarza ludzkość i dlatego ludzie chcą żyć w warunkach większej równości aniżeli mniejszej, a z drugiej strony argumenty, które przytacza się dla unaocznienia równości są co prawda liczne, ale powierzchowne.

Równość można rozumieć jako równość miar, równość szans i równość sytuacji. Pewne nierówności, nawet znaczne, mogą nieraz być uznane jako sprawiedliwe. Warto wskazać na dwa rodzaje teorii, które wyjaśniają mechanizmy różnicowania płac. Są to teorie funkcjonalne oraz zasługowe. Pierwszy rodzaj teorii polega na uzasadnianiu różnic płac postępującym podziałem pracy oraz tym, że społeczeństwo odmiennie ocenia określone zawody i funkcje, a także ich znaczenie w gospodarce. Stosownie do tej oceny akceptuje ono i uznaje za słuszną daną skalę rozpiętości wynagrodzeń. Drugi rodzaj teorii przyjmuje za podstawę różnicowania płac wkład pracy i jej wyniki. Wprawdzie ta droga wiedzie do nierówności, ale są one uznawane za sprawiedliwe z uwagi na kryterium równości miary.

W literaturze przeważa opinia, że na najważniejsze stanowiska czy funkcje kierowani są najlepiej przygotowani i najwyżej kwalifikowani ludzie i to stanowi

wystarczający powód do odpowiednio wysokiego wynagradzania tych ludzi. Melich nie podziela tej opinii. Jego zdaniem mechanizm różnicowania płac jest bardziej złożony, aniżeli zakładają to wymienione teorie. Nie ma on pewności co do tego, czy konsekwentnie są egzekwowane najwyższe kwalifikacje i umiejętności niezbędne na najważniejszych stanowiskach, czy funkcjach w gospodarce, a więc, czy awans na stanowiska następuje zgodnie z systemem zasług. Melich przypomina, że już w pismach Platona można odnaleźć fragmenty tekstów świadczące o chęci wyróżnionego traktowania elit. Idea ta znalazła swój wyraz, w zmienionej postaci, w późniejszej koncepcji „krążenia elit” Wilfredo Pareto.

W osobie Melicha trudno postrzegać jedynie beznamiętnego obserwatora sceny gospodarczej, który by nie zauważył, iż w czasach nam współczesnych często nie umiejętności i kwalifikacje, lecz pozycja rodziców może decydująco wpłynąć na awans i karierę zawodową oraz pozycję materialną potomstwa. Swym przekonaniom daje Melich wyraz w wielu szkicach, esejach, artykułach i wywiadach starannie dobierając fakty i „destylując” je z przypadkowych naleciałości (II.30., II.46., II.73., II.100.), dokumentując tym samym, że nie funkcjonuje zasada równości szans, a zasada merytokracji działa w sposób ułomny.

Z punktu widzenia teorii płac, rozumianej jako część składowa teorii gospodarowania, ważne jest zagadnienie sprawiedliwości. Melich poświęcił temu zagadnieniu jedną ze swych książek (I.27.). Poczucie sprawiedliwości powstałe na tle uczestnictwa w podziale określa motywacyjną funkcję płac i dochodów, jak też zadowolenie i satysfakcję z pracy. Zadowolenie jest kwestią podmiotowej oceny. Sprawiedliwość należy do kategorii etycznych i wyraża się ona poprzez wartości, normy oraz czyny. Każde działanie (czyn) ocenia się porównując z normą, a kwalifikuje jako sprawiedliwe te, które można odnieść do przyjętego systemu wartości. Dla ekonomisty istotne są wartości uznawane przez ludzi czynu. Nie istnieją stałe i wieczne koncepcje sprawiedliwości. Każda z nich, jako suma określonych zasad, ma swoje źródło i oparcie w aktualnie akceptowanym systemie wartości. Melich wyróżnia dwa rodzaje sprawiedliwości: formalną i konkretną. W hierarchii wartości uznawanych społecznie wymienia on sprawiedliwość jako kategorię, której przypisuje status wartości nadrzędnej (I.27., s. 158.). Melich wielokrotnie akcentuje humanistyczne akcenty ekonomii. Humanistyka, jak wiadomo, ma do czynienia z aktami woli, których źródła tkwią w indywidualnych lub zbiorowych podmiotach. Zewnętrzne akty woli są wyrazem pewnych wewnętrznych procesów. Sprawiedliwość jako wartość nadrzędna zawiera w sobie tak duży ładunek dobrej woli, iż powinien być kategoriyczny obowiązek jej obrony. Sprawiedliwość należy do zbioru takich wartości, których zasadniczo nie powinno się poświęcać na poczet innych wartości. Krócej: broniąc jakiegось innej wartości ludzkiej nie wolno w jej obronie poświęcać tej wartości, która jest wartością wyższą od wartości bronionej.

Melich podejmuje w swoich rozważaniach rolę odczuć oraz napięć emocjonalnych w dziedzinie gospodarowania. Rozpatruje on stosunek rozumu i intelektu do uczuć, które połączone kształtują postawy wobec problemów życia, w tym wobec problemów gospodarczych. Przez postawy człowieka w stosunku do zagadnień ekonomicznych przejawia się kultura ekonomiczna. Melich uważa, że poziom kultury ekonomicznej w Polsce jest niewysoki i stale pogłębia się rozdzźwięk pomiędzy rozwojem cywilizacji materialnej a pozostającym w tyle poziomem kultury duchowej (np. II.47., II.48., II.56., II.61., II.83., II.85.). Wśród wielu przyczyn tego zjawiska wskazuje na mankamenty w kształceniu i wychowaniu młodego pokolenia. Twierdzi, że zwraca się zbyt wiele uwagi na nowoczesne metody edukacji, ale nie dostrzega się, że niosą one ze sobą niebezpieczeństwo odpersonifikowania procesu kształcenia. Nowoczesna technika przyczynia się do pozbawienia procesu edukacyjnego wymiaru uczuciowego w stosunku do przekazywanych treści. Chodzi o pielęgnowanie takich uczuć, jak: zainteresowanie, zapał, umiłowanie mądrości dla niej samej. Nowoczesna technika, obok oczywistych wielu zalet, ma również wady, gdyż prowadzi ona do separacji mistrza od uczniów.

UCZNIOWIE I KONTYNUATORZY

Melich miał duży wpływ na rozwój naukowy wielu osób, niekoniecznie związanych instytucjonalnie z Wyższą Szkołą Ekonomiczną (Akademią Ekonomiczną im. Karola Adameckiego) w Katowicach. Skupiał wokół siebie liczne grono ekonomistów zainteresowanych problematyką płac, zagadnieniami zatrudnienia, kwestiami teorii podziału we współczesnej gospodarce. Na organizowanych przez niego konferencjach naukowych kształtował ich kompetencję, inspirował do twórczej pracy nad problematyką, którą sam wytyczał – ważką i na tyle ogólną, że każdy niemal mógł ją dookreślić odpowiednio do swoich zainteresowań i możliwości badawczych. W efekcie grono jego uczniów jest nader liczne, podobnie jak grono osób, które włączyły się, choćby okresowo, do współpracy nad którymś z zaprojektowanych przez niego programów badawczych.

Grono uczniów w ścisłym sensie to 15 wypromowanych przez Melicha doktorów. Są to następujące osoby: 1. Jerzy Pietrucha (*Podstawowe elementy mechanizmu zatrudnienia w gospodarce socjalistycznej z uwzględnieniem regionalnych aspektów na przykładzie województwa katowickiego*, 1965); 2. Józef Jagoda (*Analiza efektywności ekonomicznej produkcji krajowych rud żelaza przy zastosowaniu zmodyfikowanych metod badawczych*, 1969); 3. Alojzy Stachura (*Usprawnianie metod rachunku ekonomicznego w przedsiębiorstwie na przykładzie Śląskich Zakładów Przemysłu Wapienniczego w Strzelcach Opolskich*, 1972); 4. Róża Broda – Miliczek (*Problemy realizacji zasad racjonalnego go-*

spodarowania w przedsiębiorstwach widowiskowych, teatrach i instytucjach muzycznych, 1974); 5. Dorota Kotlorz (Płaca jako czynnik racjonalizacji zatrudnienia, 1974); 6. Teresa Pol (Wpływ warunków płacowych i pozapłacowych na zatrudnienie młodej kadry pracowniczej na przykładzie kopalni Rybnickiego Zjednoczenia Przemysłu Węglowego, 1974); 7. Halina Borkowska (Zadanie i funkcje systemów wynagrodzeń w centralnej polityce płac, 1977); 8. Karol Kłoczek (Weryfikacja eksperymentalnych zasad systemu płac: na przykładzie eksperymentu przeprowadzonego w latach 1967–1969 w Fabryce Maszyn Elektrycznych CELMA w Cieszynie, 1978); 9. Ewa Jabłońska-Horak (Kształtowanie się relacji w ostatecznym podziale dochodu narodowego, 1981); 10. Barbara Klimas (Kształtowanie się proporcji między indywidualnym i społecznym funduszem spożycia w Polsce, 1981); 11. Wanda Nagórna (Kształtowanie się relacji między dochodami z pracy w Polsce w latach 1965–1978, 1981); 12. Krystyna Loch (Ocena pracy umysłowej i metody powiązania jej wyników z płacą na przykładzie biur projektów, 1983); 13. Grażyna Musiał (Sprawdzanie pracy złożonej do pracy prostej a różnicowanie płac w gospodarce socjalistycznej, 1983); 14. Janina Filipowicz (Badanie wpływu organizacji stanowisk roboczych na dobór form płacowych, 1984); 15. Ewa Okoń-Horodyńska (Zależności pomiędzy zatrudnieniem a płacą w warunkach reformy gospodarczej na przykładzie Zakładów Mechanizacji Budownictwa ZREMB w Tychach, 1984).

Niektórzy wymienieni byli lub są czynni na polu naukowym. To samodzielni pracownicy nauki, profesorzy tytułami lub uczelniani. Niektórzy z nich już nie żyją.

ZAMIAST ZAKOŃCZENIA

Profesor Alojzy Melich jest wybitną postacią w polskiej ekonomii. Twórczość jego jest niezwykle obszerna, obfituje w wiele wartościowych pozycji naukowych. Rolę i znaczenie dorobku naukowego danego uczonego zwykle ocenia się na podstawie mocy inspirującej płynącej z jego dzieł. Tę inspirującą moc dostrzega się w doniosłości sformułowanych ogólnych problemów w danej dziedzinie nauki. Profesor Melich pozostawił w swoim dorobku wystarczająco dużo takich problemów, które powinny być kontynuowane. Trwałą cechą jego dorobku, współorganizującą tok jego myślenia we wszystkich pracach i we wszystkich okresach twórczości, pozostawało zawsze – jako wartość *constans* – jej silne, humanistyczne zabarwienie. Dobrze ilustruje ten stan motto, jakie zawarł w jednej ze swoich książek: „Żyć godnie, nie szkodzić innym i przyznawać każdemu swoje” (I.27., s. 5.). Profesor Melich jest otwarty na innych ludzi, na studentów, pracowników naukowych. Postawa otwartości uwidacznia się także w sposobie i stylu jego pisarstwa naukowego. Wypowiedzi i publikacje odznaczają się prostą formą. Swymi publikacjami i stylem pracy Profesor szerzy wzór

pracowitości, systematyczności, rzetelności intelektualnej i moralnej. Doniosłym rysem jego osobowości jest udzielająca się pogoda ducha, energia i chęć działania.

Kreśląc portret Alojzego Melicha, niżej podpisanej towarzyszyła maksymalna troska o wniknięcie we właściwe intencje Profesora, zawarte w jego bogatym dorobku naukowym, a także o odtworzenie tych intencji w sposób możliwie precyzyjny i adekwatny. Autorka jest dumna z tego, że może się uważać za uczennicę Profesora i że miała i ciągle ma tę wyjątkową okazję, by od niemal trzech dziesięcioleci śledzić jego twórczość naukową.

BIBLIOGRAFIA PRAC ALOJZEGO MELICHA

Bibliografia prac Alojzego Melicha składa się z dwóch części. Pierwsza zawiera pełny wykaz książek, druga część obejmuje wykaz najważniejszych studiów i artykułów².

Część I. Książki

1. *Place, ich organizacja i struktura na przykładzie kopalnictwa rud metali nieżelaznych*. Praca doktorska napisana pod kierunkiem naukowym Mariana Franka. Tom 1, Część A i B; Tom 2, Część C. Katowice 1959, Wyższa Szkoła Ekonomiczna, s. 340; 642.
2. *Założenia organizacji, struktury i polityki plac*. Katowice 1960, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne (Studia i Materiały. Seria C), s. 218.
3. *Teoria i technika plac*. Przedmowa Marian Frank. Katowice 1962, „Śląsk”, s. 284.
Recenzja: Marian Frank, „Zaranie Śląskie” 1963 zeszyt 3, s. 500–503.
4. *Praca i płaca w przemyśle*. Katowice 1963 „Śląsk”, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. Dyrekcja Szkolenia Ekonomicznego w Katowicach. Studium Zarządzania i Gospodarowania w Przemysle, s. 95.
5. *Teoretyczne i praktyczne problemy placowe we współczesnym kapitalizmie*. Praca habilitacyjna. Przedmowa Marian Frank. Część 1–2. Warszawa 1964, Instytut Pracy, s. 402.
6. *Koncepcje placowe w hutnictwie*. Katowice 1964, Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Przemysłu Hutniczego, s. 55.
7. *System plac w kapitalizmie*. Warszawa 1966, „Książka i Wiedza” s. 340.
Recenzja: Henryk Flakierski, „Ekonomista” 1967 nr 5, s. 1324–1326; Zdzisława Kawa, „Poglądy” 1967, nr 17, s. 15.
8. *Premiowanie pracowników fizycznych hutnictwa: na przykładzie województwa katowickiego*. (Biuletyn, nr 64.). Katowice 1966, Śląski Instytut Naukowy, s. 83.
9. *Rachunek ekonomiczny w przedsiębiorstwie przemysłowym*. Katowice 1968, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, s. 80.
10. *Rachunek ekonomiczny w przedsiębiorstwie przemysłowym*. Bydgoszcz 1968. Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. Dyrekcja Szkolenia Ekonomicznego w Bydgoszczy, s. 94.

11. Problem zatrudnienia i gospodarowania kadrami (na przykładzie województwa katowickiego). Katowice 1968, „Śląsk” s. 97.
12. *Zatrudnienie i płaca w hutnictwie żelaza*. Katowice 1969, „Śląsk” s. 359.
Recenzja: Aleksandra Chmielewska, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 1969 nr 12, s. 74–76; Mieczysław Syrek, „Hutnik” 1969 nr 10, s. 555.
13. *Premiowanie pracowników umysłowych na przykładzie hutnictwa*. Katowice, „Zeszyty Naukowe”, Śląski Instytut Naukowy. nr 24, s. 86.
14. *Rachunek ekonomiczny w socjalizmie. Podstawy teorii racjonalnego gospodarowania*. Warszawa 1971, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, s. 239.
Recenzja: Waław Przelaskowski, „Życie Gospodarcze” 1972 nr 22, s. 7; Janusz Pychaj, „Kierunki” 1972 nr 15, s. 9; Stanisław Smoleński, „Przegląd Ekonomiki Przemysłu Okrętowego” Gdańsk 1972 nr 2, s. 98–101; Waldemar Kuczyński, „Ekonomista” 1973 nr 5, s. 1131–1145; Rafał Sorgenstein: Polemika; Odpowiedź autora. „Życie Gospodarcze” 1973 nr 23, s. 11.
15. *Spółeczna funkcja płac*. Warszawa 1971, Państwowe Wydawnictwo Naukowe s. 191.
Recenzja: Klemens Piotrkowski, „Ekonomista” 1971 nr 6, s. 1053–1057; Ryszard Baczek, „Życie Gospodarcze” 1971 nr 51/52, s. 3; Tadeusz Obrębski, „Przegląd Ekonomiki Przemysłu Okrętowego” Gdańsk 1971 nr 2, s. 101–103.
16. *Podstawy racjonalnego rachunku ekonomicznego*. Katowice 1971, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. Dyrekcja Szkolenia Ekonomicznego w Katowicach. Zaoczny Kurs Ekonomiki Pracy i Płacy Ministerstwa Przemysłu Maszynowego i Ministerstwa Przemysłu Chemicznego, s. 88.
17. *Technika płac i kierunki jej usprawnienia*. Warszawa 1972, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, s. 311.
Recenzja: K.W., „Przegląd Związkowy” 1973 nr 6, s. 44–45; Jarosław Kaczorowski, „Kontrola Państwowa” 1973 nr 4, s. 112–115; Stanisław Smoleński, „Przegląd Ekonomiki Przemysłu Okrętowego” Gdańsk 1973 nr 2, s. 85–89; Henryk Krol, „Ekonomista” 1974 nr 2, s. 435–438.
18. *Podstawy teorii płac w socjalizmie*. Warszawa 1973, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, s. 206.
Recenzja: Wiesława Krasicka, „Trybuna Ludu” 1973 nr 259, s. 5; Grażyna Kruczkowska, „Ekonomista” 1974 nr 4, s. 992–996; Zbigniew Stundniarek, „Praca. Zabezpieczenie Społeczne” 1974 nr 2, s. 88–91; Wiesława Krasicka, „Nowe Drogi” 1974 nr 1, s. 180–183.
19. *Podstawy racjonalnego rachunku ekonomicznego*. Katowice 1974, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Stowarzyszenie Wyższej Użyteczności. Dyrekcja Szkolenia Ekonomicznego w Katowicach, s. 93.
20. *Problemy płac w Polsce*. Warszawa 1978, Instytut Wydawniczy Centralnej Rady Związków Zawodowych, s. 183.

Recenzja: Waldemar Czajka, „Polityka Społeczna” 1978 nr 10, s. 29–31; Zbigniew Studniarek, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 1978 nr 12, s. 81–83; J.L., „Trybuna Samorządu Robotniczego” 1978 nr 12, s. 5; Leszek Borcz, „Życie Gospodarcze” 1978 nr 4, s. 23–27; Wiesława Krasicka, „Trybuna Ludu” 1978 nr 126, s. 5; Jarosław Kaczorowski, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1979 zeszyt 2, s. 249–251; Wiesława Krasicka, „Nowe Drogi” 1979 nr 1, s. 185–190.

21. *Problemy podziału dochodów na przykładzie RFN*. Warszawa 1978, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, s. 259.

Recenzja: Hubert Kozłowski, „Prawo i Życie” 1978 nr 47, s. 17; Wiesława Krasicka, „Trybuna Ludu” 1978 nr 267, s. 7; *też e: Problemy podziału dochodów*, „Życie Gospodarcze” 1979 nr 8, s. 12.

22. *Społeczne cele gospodarowania*. Warszawa 1978, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, s. 266.

Recenzja: Waław Bieliński, „Zeszyty Naukowe WSNS” 1979 nr 3, s. 312–319; Zdzisław Gućwa, „Studia Nauk Politycznych” 1980 nr 3, s. 197–200.

23. *Ekonomika i organizacja przedsiębiorstw przemysłowych. (Zagadnienia i materiały)*. Katowice 1978, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, s. 56.

24. *Efektywność gospodarowania. Istota – metody – warunki*. Warszawa 1980, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, s. 221.

Recenzja: Seweryn Żurawicki, „Nowe książki” 1980 nr 14, s. 63–64; Dariusz Doktor, „Organizacja, Metody, Technika” 1981 nr 12, s. 48; Teofil Kłoda, „Nowe Drogi” 1981 nr 1/2, s. 374–378.

25. *Wybrane zagadnienia z organizacji płac i taryfikacji pracy*. Katowice 1980, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, s. 83.

26. *Podstawy teorii gospodarowania*. Warszawa 1985, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, s. 263.

Recenzja: Janusz Kroszel, „Polityka Społeczna” 1986 nr 5/6, s. 36–38; Seweryn Żurawicki, „Myśl Marksistowska” 1986 nr 1, s. 200–203.

27. *Sprawiedliwość a gospodarowanie w zakładzie pracy*. Warszawa 1985, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, s. 164.

28. *Organizacja i technika płac w przedsiębiorstwie*. Warszawa 1987, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, s. 251.

Część II. Najważniejsze studia i artykuły

1. *Płace*. Katowice 1957, Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Górnictwa. Biblioteka Rad Robotniczych, s. 24.

2. *Premia zespołowa jako forma udziału w wynikach przedsiębiorstwa i możliwości jej zastosowania na przykładzie kopalnictwa rud metali nieżelaznych*. „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomicznej” Katowice 1957 nr 3, s. 131–156.

3. *Powstanie teorii płac i ich rozwój w klasycznej ekonomii*. „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomicznej” Katowice 1958 nr 5, s. 65–92.
4. *Zmiany w strukturze płac we współczesnym przemyśle kapitalistycznym*. „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomicznej” Katowice 1959 nr 7, s. 9–31.
5. *Rozdział kompetencji w problematyce płacowej*. W: *III doroczna konferencja poświęcona zagadnieniom ekonomiki przedsiębiorstw. Wisła, 5–7 maja 1959*, Warszawa 1960, s. 249–263.
6. *Wydajność a płace*. „Rudy i Metale Nieżelazne” 1960 nr 7, s. 277–280, nr 9, s. 371–374, nr 12, s. 531–533.
7. *Osiągnięcia inwestycyjne przemysłu metali nieżelaznych w województwie katowickim w latach 1945–1960*. Katowicka Konferencja Naukowa poświęcona osiągnięciom inwestycyjnym na Śląsku. Katowice 1961, Śląski Instytut Naukowy, s. 26.
8. *Non-ferrous metals in the Polish western territories*. „Polish Western Affairs” 1961 no 2, p. 371–380.
9. *Podstawy teorii płac we współczesnym kapitalizmie*. „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomicznej” Katowice 1962 nr 15 „Ekonomia polityczna”, s. 17–41.
10. *Płace w przedsiębiorstwie*. (Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Mechaników Polskich. Oddział w Katowicach). Chorzów 1963, s. 38.
11. *Automatyzacja a płace*. W: *Węzłowe problemy automatyzacji. Materiały z VI dorocznej konferencji poświęconej zagadnieniom ekonomiki przedsiębiorstw. Wisła, maj 1962*, Katowice 1963, s. 193–206.
12. *Wskaźniki i bodźce (produkcji przedsiębiorstwa)*. „Życie Gospodarcze” 1963 nr 18, s. 5.
13. *Bodźce płacowe i ich rola w usprawnianiu organizacji na tle ostatnich zmian i tendencji*. „Przegląd Organizacji” 1964 nr 11, s. 3–6.
14. *Niektóre problemy i trudności wzrostu gospodarczego*. „Energetyka” 1964 nr 6, s. 161–163.
15. *Rachunek ekonomiczny – jego istota, metody i zakres stosowania. Referat*. „Materiały i Studia Opolskie” 1964 zeszyt 11, s. 31–49.
16. *Problemy premiowania pracowników umysłowych i kierunek jego usprawnienia*. W: *Premiowanie pracowników umysłowych w przemyśle ciężkim*. Katowice 1965, s. 62–74.
17. *Próba zastosowania analitycznej metody oceny wymogów pracy dla taryfikacji w polskim hutnictwie*. „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomicznej” Katowice 1965 nr 22, s. 33–43.
18. *Rachunek ekonomiczny na tle zmian w systemie planowania i zarządzania w Polsce*. W: *Materiały na konferencję ekonomistów śląskich poświęconą zagadnieniom rachunku ekonomicznego*. Katowice 1965, s. 1–32.
19. *Usprawnienie organizacji płac i jej wpływ na organizację pracy*. W: *Organizacja i jej usprawnienie. Materiały z VIII dorocznej konferencji poświęconej zagadnieniom ekonomiki przedsiębiorstw. Wisła, maj 1964*. Katowice 1965, s. 205–216.
20. *Nowy rok z nowym rektorem Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Katowicach*. „Poglądy” 1965 nr 20, s. 7, 11 [Wywiad].
21. *Jak działają bodźce syntetyczne?* „Finanse” 1966 nr 10, s. 1–5.

22. *Rachunek ekonomiczny w systemie współpracy i koordynacji gospodarczej*. W: *Koordynacja gospodarcza w przemyśle. Materiały z IX dorocznej konferencji poświęconej zagadnieniom ekonomiki przedsiębiorstw*. Wisła, maj 1965. Katowice 1966, s. 45–47.
23. *Bodźce materialnego zainteresowania instrumentem podnoszenia gospodarności*. W: *Funkcje gospodarcze zjednoczeń. Materiały z X dorocznej konferencji poświęconej zagadnieniom ekonomiki przedsiębiorstw*. Wisła, maj 1966. Katowice 1966, s. 96–108.
24. *Bodźce płacowe na tle ekonomicznych powiązań zjednoczenia z przedsiębiorstwami*. W: *Materiały na sesję naukową poświęconą zagadnieniom związków ekonomicznych między zjednoczeniem a przedsiębiorstwami*. Katowice 1966, s. 1–27.
25. *Dynamika i struktura płac*. W: *Województwo katowickie w Polsce Ludowej*. Katowice, „Śląsk”, 1967, s. 164–173.
26. *Przesłanki usprawnień pracy służb ekonomicznych*. „Problemy ekonomiczne” 1967 nr 2, s. 86–96.
27. *Przygotowanie ekonomistów do zawodu ze szczególnym uwzględnieniem integracji techniki i ekonomii*. W: *Jedność techniki i ekonomiki w gospodarce przemysłowej. Materiały z XI ogólnopolskiej konferencji poświęconej zagadnieniom ekonomiki przedsiębiorstw*. Wisła, maj 1967. Katowice, „Śląsk” 1967, s. 190–198.
28. *Wypowiedź. Rola rynku w planowej gospodarce socjalistycznej*. „Nowe Drogi” 1967 nr 1, s. 128–178.
29. *Kryteria oceny postępu technicznego w nowoczesnym rachunku ekonomicznym*. „Problemy Postępu Technicznego” 1968 nr 2, s. 5–6.
30. *Podział według pracy a egalitaryzm*. „Życie Gospodarcze” 1968 nr 39, s. 7.
31. *Prolegomena do istoty rachunku ekonomicznego*. „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomicznej” Katowice 1968 nr 2(32), s. 3–26.
32. *Wykorzystanie bodźcowych funkcji płac*. „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomicznej” Katowice 1968 nr 4(34), s. 3–19.
33. *Problemy zarządzania i planowania w przemyśle*. Katowice 1969, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. Dyrekcja Szkolenia Ekonomicznego w Katowicach, s. 27.
34. *Wykorzystanie bodźcowej funkcji płac*. „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomicznej” Katowice 1969 nr 4(34), s. 3–19.
35. *Współpraca szkoły wyższej z radami narodowymi (na przykładzie WSE w Katowicach)*. „Życie Szkoły Wyższej” 1969 nr 5, s. 18–23.
36. *Rola zysku w gospodarce socjalistycznej na tle zagadnień usprawnienia bodźców*. „Wiadomości Hutnicze” 1970 nr 11, s. 229–231.
37. *Powiązania nauka – praktyka a system funkcjonowania gospodarki*. „Życie Szkoły Wyższej” 1970 nr 3, s. 78–82.
38. *Wypowiedź. Polska 1985 – kierunki i problemy rozwoju*. „Gospodarka Planowa” 1970 nr 2, s. 46–55.
39. *Kierunki usprawnień systemu płac*. Warszawa 1971, Uniwersytet Warszawski, Instytut Nauk Ekonomicznych. Materiały z konferencji: *System funkcjonowania gospodarki socjalistycznej*, s. 24.
40. *Rola i zadania nauk ekonomicznych w programowaniu rozwoju regionu*. „Studia nad Ekonomiką Regionu” 1971, tom 1, s. 9–22.

41. *Warunki bytu ludności regionu przemysłowego w świetle zadań polityki społecznej na przykładzie województwa katowickiego*. „Studia nad Ekonomiką Regionu” 1971, tom 2, s. 63–92.

42. *Teoretyczne podstawy rachunku ekonomicznego w socjalizmie*. „Opolskie Roczniki Ekonomiczne” 1970/1971, tom 3, s. 21–46.

43. *Praca czy wyniki przedsiębiorstw. Polityka płac*. „Życie Gospodarcze” 1971 nr 44, s. 6.

44. *Problematyka wpływu płac na wydajność pracy w przemyśle*. W: *Metody badania i czynniki wzrostu wydajności pracy w przemyśle. Materiały na sesję naukową*. Redaktor naukowy Ryszard M i e r z w i ń s k i . Katowice 1972, Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Instytut Ekonomiki Przemysłu, s. 11–24.

45. *Teoria płac w dobie współczesnego kapitalizmu i socjalizmu*. „Nauka Polska” Warszawa 1972 nr 2, s. 35–41.

46. *Czy tylko awans ma przesądzać o wysokości płacy?* „Życie Gospodarcze” 1972 nr 51, s. 7–8.

47. *Ekonomia nauka humanistyczna*. „Literatura” 1972 nr 10, s. 6.

48. *O jedności dydaktyki i wychowania*. „Życie Szkoły Wyższej” 1972 nr 12, s. 4–6.

49. *Warunek i cel rozwoju: człowiek*. W: *XXV-lecie działalności Oddziału Wojewódzkiego PTE w Katowicach*. Redaktor Anna C i o ł k ó w n a . Katowice 1973, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne s. 92–98.

50. *Podstawowe problemy stymulatorów rozwoju regionów przemysłowych*. (*Fundamental problems in factors promoting development of industrial regions*). „Studia nad Ekonomiką Regionu” 1973, tom 4, s. 38–48.

51. *O niektórych problemach strategii gospodarki polskiej*. „Opolskie Roczniki Ekonomiczne” 1973, tom 5, s. 9–14.

52. *Die Gesellschaftswissenschaften und die sozialistische ökonomische Integration*. W: *Forschung und Entwicklung im RGW. Autorenkollektiv*. Herausgegeben Werner S y d o w . Berlin 1974, Verlag die Wirtschaft, s. 31–40.

53. *Satisfaction with wages an expression of social acceptance of the fairness of wages*. (Fragment książki „*Społeczna funkcja płac*”). Tłumaczenie z języka polskiego. „Oeconomica Polona” 1974 nr 2, s. 159–172.

54. *Warunki bytowe ludności Opolszczyzny*. (*Studium porównawcze*). Opole. „Materiały i Studia Opolskie”, zeszyt 31, s. 5–132.

55. *Jak uzależnić płace od jakości pracy*. „Życie Gospodarcze” 1974 nr 19, s. 9.

56. *Z perspektywy trzydziestolecia – z kulturą na bakier*. „Życie Gospodarcze” 1974 nr 23, s. 5.

57. *Rola technik płacowych*. „Polityka Społeczna” 1974 nr 3, s. 4–8.

58. *Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Katowicach*. „Problemy Ekonomiczne” 1974 nr 3, s. 70–79.

59. *Z problematyki kontroli płac*. „Kontrola Państwa” 1974 nr 1, s. 15–20.

60. *Rachunek ekonomiczny a system funkcjonowania gospodarki socjalistycznej*. „Zeszyty Naukowe Akademii Spraw Wewnętrznych” 1974 nr 5, s. 13–24.

61. *Kultura ekonomiczna czynnikiem rozwoju gospodarczo-społecznego*. „Opolskie Roczniki Ekonomiczne” 1975, tom 7, s. 25–43.
62. *Akademia Ekonomiczna w Katowicach*. „Nauka Polska” 1975 nr 9/10, s. 68–74.
63. *Z problematyki podziału we współczesnym kapitalizmie. Na przykładzie RFN*. „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamieckiego w Katowicach”. Katowice 1975 nr 6(60), s. 7–25.
64. *W ścisłej więzi z gospodarką i kulturą regionu. Rola i zadania Oddziału PAN w Katowicach*. „Trybuna Robotnicza” 1975 nr 174, s. 3, 9.
65. *Academy of Economics in Katowice*. „The Review of the Polish Academy of Sciences” 1976 vol. 21, no 2, p. 71–76. Translated Tomasz R a k k .
66. *Die Anwendung neuer Lohnformen bei der sozialistischen Rationalisierung*. „Wissenschaftliche Zeitschrift Hochschule für Ökonomie” Bruno Leuschner. Berlin 1976, Heft 2, s. 81–88.
67. *Problematyka zysku w teorii podziału we współczesnym kapitalizmie*. „Studia Śląskie”. 1977, Tom 32, s. 281–300.
68. *Who’s who in the Polish Academy of Sciences*. „The Review of the Polish Academy of Sciences”, 1977, vol. 22, no 3, p. 49–51.
69. *Klucz do sztuki życia. (Kultura na ziemi śląskiej)*. „Polska” 1977 nr 4, s. 21–22 oraz w wersjach obcojęzycznych: „Poland” no 4 (wersja brytyjska), „Poland” no 4 (wersja amerykańska), „La Pologne” no 4, „Polen” nr 4.
70. *Kultura ekonomiczna podstawą postępu*. „Życie Literackie” 1977 nr 18, s. 1, 3.
71. *Ekonomiczne aspekty jakości*. „Problemy Ekonomiczne” 1977 nr 3, s. 6–16.
72. *Aktywna rola płac*. „Życie Gospodarcze” 1978 nr 45, s. 1, 8–10.
73. *Rola czynników subiektywnych w realizacji założeń polityki gospodarczej*. „Problemy Ekonomiczne” 1978 nr 1, s. 6–17.
74. *Skuteczność płac zależy od normowania pracy*. „Przegląd Związkowy” 1978 nr 4, s. 23–27.
75. *Czy płace zachęcają do dobrej roboty?* „Przegląd Związkowy” 1978 nr 9, s. 7–12.
76. *Historia myśli ekonomicznej*. Red. nauk. Seweryn Żurawicki przy współudziale Andrzeja Krawczewskiego, ... i inni. Autorzy: Zdzisław Czech, Jerzy Drohomirecki, ... i inni. Wrocław 1979, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, s. 478.
77. *Życie gospodarcze*. W: *Bytom. Zarys rozwoju miasta*. Praca zbiorowa pod redakcją Wacława Długoborskiego. Warszawa 1979, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, s. 590–643.
78. *Perspektywiczne kierunki rozwoju nauk ekonomicznych na terenie działalności Oddziału PAN w Katowicach*. „Nauka Polska” 1979 nr 7, s. 53–59.
79. *Twórcza wyobraźnia. (Funkcjonowanie gospodarki)*. Horyzont 1990. „Polityka” 1979 nr 45, s. 7.
80. *Rationality, morality and economic culture*. „Oeconomica Polona. Journal of the Economic Committee of the Polish Academy of Sciences and of the Polish Economic Society” 1980 no 5, p. 155–174. Tłumaczył z j. pol. Witold Czartoryski.
81. *Refleksje z poselskiej ławy*. „Życie Gospodarcze” 1980 nr 12, s. 1, 6.

82. *Perspektywiczne kierunki rozwoju nauk ekonomicznych na terenie działalności Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Katowicach*. „Studia nad Ekonomiką Regionu”. 1981, Tom 11, s. 7–15.
83. *Problem wychowania ekonomicznego w przedsiębiorstwie*. „Opolskie Roczniki Ekonomiczne”. 1981, Tom 11, s. 35–41.
84. *Problemy płacowe w gospodarce polskiej*. „Przegląd Związkowy” 1981 nr 1/2, s. 37–45, 56.
85. *Szkoły wyższe a wychowanie ekonomiczne*. „Życie Szkoły Wyższej” 1981 nr 7–8, s. 49–59.
86. *Reforma gospodarcza a nauka*. „Nauka Polska” 1982 nr 5/6, s. 87–95.
87. *Podstawowe kierunki usprawnień polityki i techniki płac*. „Polityka Społeczna” 1982 nr 11/12, s. 1–4.
88. *Problemy wynagradzania za pracę kierowniczą*. „Doskonalenie Kadr” 1982 nr 4, s. 23–33.
89. *Rola postaw ludzkich w gospodarowaniu*. „Oświata Dorosłych” 1982 nr 1, s. 7–9.
90. *Koncepcja makroregionów a nauka*. „Studia nad Ekonomiką Regionu”. 1983, Tom 13, s. 7–16.
91. *Karola Marksa koncepcja stosunków podziału w socjalizmie*. „Nauka Polska” 1983 nr 6, s. 59–74.
92. *Reorganizacja władz gospodarczych warunkiem powodzenia reformy*. „Rada Narodowa – Gospodarka – Administracja” 1983 zeszyt 19, s. 14–16.
93. *Polityka płac i dochodów a problemy społeczne w świetle reformy gospodarczej*. „Materiały i Studia Opolskie” 1983 zeszyt 48, s. 49–65.
94. *Ład społeczny sprzyja gospodarce. Sejmowa rozmowa „Rzeczpospolitej”*. „Rzeczpospolita” 1983 nr 79, s. 3 [Rozmowę przeprowadził Krzysztof Potrzebnicki].
95. *Podstawowe kierunki polityki i techniki płac w przedsiębiorstwie*. „Polityka Społeczna” 1985 nr 1, s. 16–18.
96. *Komitet Problemów Pracy i Polityki Społecznej PAN wobec III Kongresu Nauki Polskiej*. „Polityka Społeczna” 1985 nr 10, s. 1–3.
97. *Kierunki usprawnień motywacyjnej funkcji płac*. „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Oeconomica” 1986 zeszyt 60, s. 5–12.
98. *Wartościowanie pracy – zalety, ale także wady*. „Życie Gospodarcze” 1986 nr 3, s. 5.
99. *Zalety, ale także wady. Kształtowanie relacji płac. Polemika*. „Życie Gospodarcze” 1986 nr 3, s. 5.
100. *Podstawy strukturalnej polityki płac*. „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 1987 nr 2, s. 18–28.
101. *Rola płac w pobudzaniu efektywności pracy*. W: *Przedsiębiorczość a płace. Studia i Materiały*. Warszawa 1988, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. zeszyt 10, s. 77–87.
102. *Szkoły wyższe a życie (na przykładzie szkół ekonomicznych)*. „Życie Szkoły Wyższej” 1989 nr 8–9, s. 39–53.
103. *Zarys współczesnych teorii stopy procentowej*. W: *Wybrane instrumenty finansowe w mechanizmie rynkowym*. Redaktor naukowy Krystyna Znaniecka.

„Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamięckiego w Katowicach”. Katowice 1998 nr 144, s. 15–21.

104. *Sprawiedliwość a gospodarka*. „Biuletyn Naukowo-Informacyjny”. Polskie Towarzystwo Ekonomiczne w Katowicach. Katowice 1999 1–2(21–22) s. 4–10.

105. *Rosyjski kryzys finansowy 1998 r. Przyczyny i skutki*. W: *Kryzysy finansowe, ich przyczyny, skutki i sposoby przezwyciężenia*. Praca zbiorowa pod redakcją Joanny Żabickiej. Prace naukowe. Akademia Ekonomiczna im. Karola Adamięckiego w Katowicach. Katowice 2000, s. 65–98.

106. *Reinhard Selten. Komentarz do przyznanej Nagrody Nobla*. W: *Laureaci Nagrody Nobla urodzeni na Śląsku*. Katowice 2000, Wszechnica Górnośląskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk im. W. Roździeńskiego w Katowicach, s. 97–98.

Przypisy

¹ Do opracowania noty biograficznej posłużyły następujące pozycje: *Kto jest kim w Polsce. Informator biograficzny*. Edycja 3. Wydawnictwo Interpress. Warszawa 1993, s. 453. *Kto jest kim w województwie katowickim '93*. Wydawnictwo „Książnica” przy współpracy Towarzystwa Zachęty Kultury w Katowicach. Katowice 1994, s. 208. *Złota Księga Nauki Polskiej 1999*. Wydawnictwo HELION, 1999, s. 220. *Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny*. Tom III. M–R. Ośrodek Przetwarzania Informacji. Warszawa 2000, s. 147–148.

² Źródłem do sporządzenia bibliografii dorobku naukowego Profesora Alojzego Melicha było opracowanie Biblioteki Głównej Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamięckiego w Katowicach wydane w siedmiu tomach zawierających wykaz publikacji pracowników naukowo-dydaktycznych tej Uczelni. [Zob. *Bibliografia publikacji pracowników naukowo-dydaktycznych Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Katowicach*. Kolejne tomy ukazały się w następujących latach: tom 1 – 1986, tom 2 – 1987, tom 3 – 1987, tom 4 – 1989, tom 5 – 1991, tom 6 – 1992, tom 7 – 1997. Materiały do tomów 1–6 zebrała i opracowała Alfreda Zielińska, zaś redaktorem tomu 7 była Helena Zdaniewicz.]. Opisy poszczególnych publikacji Alojzego Melicha przejęto z wymienionego źródła, dostosowując je do wymagań bibliografii osobowej. Ponadto zamieszczono informacje o recenzjach w przypadku publikacji książkowych Alojzego Melicha.

Recenzent: prof. dr hab. Jerzy Osiatyński

Grażyna Musiał

ALOJZY MELICH – HIS LIFE AND WORK

The article discusses the life and work of Alojzy Melich, professor (doctor habilitatus) of economic sciences the Higher School of Economics (since 1974

the Karol Adamecki Economic Academy) in Katowice. Alojzy Melich was the first to receive a doctoral degree at that tertiary school and has been connected with it until now. In the years 1964–1988 he was Head of the Institute of Political Economy, and in the years 1965–1975 he was President of the Higher School of Economics (Karol Adamecki Economic Academy) in Katowice. In 1971 he was nominated a corresponding (associate) member of the Polish Academy of Sciences, and in the same year he was granted an honorary doctorate by the Martin Luther University in Halle-Wittenberg.

Professor Alojzy Melich's concern with economics as a branch science focuses on issues of wages and distribution. He has devised an original system of collective wages, which has been put into practice in many branches of industry in Poland.

Professor Melich has written over 300 works, including 28 books on economics and about 120 studies, with the rest consisting of papers and articles.